

УДК 330.342.146(48)(02)

А. В. Шлапак,
д. е. н., доцент, завідувач кафедри міжнародної економіки,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8697-7039>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.16.43

ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ЗАГОСТРЕННЯ ПРОБЛЕМИ НЕРІВНОСТІ В ЄС: СУПЕРЕЧНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЯК ПРОЯВ КРИЗИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

A. Shlapak,
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department
of International Economics, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

HISTORICAL BASIS OF THE EXCESSIVE PROBLEM OF INEQUALITY IN THE EU:
THE CONTRADICTIONS OF SOCIAL GLOBALIZATION AS A MANIFESTATION
OF THE CRISIS OF THE INTERNATIONAL ECONOMY

Мета статті полягає в дослідженні історичних особливостей впливу розвитку міжнародної економіки на становлення соціальних моделей європейських країн із акцентом на характеристиці вимушеної трансформації сучасних держав загального добробуту в умовах загострення нерівності та ризиків глобальної рецесії. Глобальна криза в міжнародній економіці виявила слабкі сторони Маастрихтської структури, не здатної впоратися з економічними спадами. Очевидною стала дилема Європейського центрального банку, який, незважаючи на неоднорідність економічної ситуації в державах-членах, може застосовувати єдині підходи для єврозони і тим самим встановлювати хибні стимули для багатьох країн. Так, наприклад, низькі відсоткові ставки в Ірландії та Іспанії сприяли утворенню бульбашки на ринку нерухомості, яка не могла бути пом'якшена фіскальною політикою на рівні Єврозони. Відсутність єдиного координаційного механізму з управління боргом у Єврозоні та структурні перекося в економіці держав-членів ЄС, які посилюються під впливом енергетичного та цифрового переходів, здійснюють значний внесок у загострення платіжних дисбалансів. Маастрихтська система пріоритизує економічну політику, яка ставить політику жорсткої економії вище за політику зростання, що об'єктивно впливає на соціальний розвиток і актуалізує перегляд моделей соціального розвитку. Європейський варіант англосаксонської моделі відрізняється від моделі американської: хоча їх об'єднує низький рівень мінімальної заробітної плати, специфічною рисою американською моделі є забезпечення вкрай низького рівня страхування на випадок безробіття. Перевага "європейської моделі" над "американською моделлю" частково відображає різне співвідношення між соціальним і ринковим захистом. "Європейська модель", з її суворішим законодавством із захисту зайнятості та щедрішою допомогою із безробіття, загалом орієнтована на соціальне страхування, в порівнянні із її американським аналогом. З іншого боку, американська та європейська англосаксонська моделі забезпечують більше страхування на ринку праці, ніж інші європейські моделі, про що свідчить нижчий рівень довготривалого безробіття. Скорочення відносної бідності за доходами вимагає перегляду цілей макроекономічної політики (орієнтованої на цінову стабільність) та соціальної політики.

The purpose of the article is to study the historical features of the impact of the development of the international economy on the formation of social models of European countries with an emphasis on the characteristics of the forced transformation of modern welfare states in the conditions of worsening inequality and risks of global recession. The global economic crisis has influenced the introduction of several budget restrictions by most European countries, which has affected the quality of social support. In the Nordic countries, the most common method of tightening budget discipline is the introduction of an upper limit on the amount of budget expenditure, while in other European countries, restrictions on the growth of budget expenditure dominate. Adhering to austerity measures, as required by the European Union, it is impossible to stimulate economic growth. The decline of all sectors of the economy, the energy crisis, the disruption of supply chains, the revision of value chains, political instability and the growth of unemployed working-age population reduce the investment attractiveness of the European region. The population of the EU countries feels the manifestation of the cost of living crisis, the problem of food security is emerging, the purchasing power of the population is declining. The increase in the level of social security for the development of the global economy in its European refraction was accompanied by the emergence of a gap between the growth of productivity and wages, as well as the growth of socio-economic inequality. The increase in the level of social security for the development of the global economy in its European refraction was accompanied by the emergence of a gap between the growth of productivity and wages, as well as the growth of socio-economic inequality. within social expenditures, "autonomy" is growing, i.e. they are increasingly increasing not due to the deliberate actions of the state, but due to the increase in the number of people to whom social services are provided. This is due to the main challenges faced by the social security system, the main one of which is the aging of the population. More and more objective constraints on state interventionism are appearing, which include the general growth of the demographic burden. Surges in social expenditures are increasingly associated with global crises and the need to mitigate their social consequences. This confirms the direct interdependence between the state of affairs in the global economy and the quality of social development.

Ключові слова: історичний контекст, міжнародна економіка, міжнародні економічні відносини, міжнародний економічний розвиток, історичні зміни, соціально-економічна система, соціалізація, соціальна інтеграція, соціальний розвиток, Європейська соціальна модель, ЄС, соціальна політика, нерівність, безробіття, трансформація.

Key words: historical context, international economy, international economic development, international economic relations, historical changes, socio-economic system, socialization, social integration, social development, European social model, EU, social policy, inequality, unemployment, transformation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Глобальна криза в міжнародній економіці виявила слабкі сторони Маастрихтської структури, не здатної впоратися з економічними спадами. Очевидною стала дилема Європейського центрального банку, який, незважаючи на неоднорідність економічної ситуації в державах-членах, може застосовувати єдині підходи для єврозони і тим самим встановлювати хибні стимули для багатьох країн. Так, наприклад, низькі відсоткові ставки в Ірландії та Іспанії сприяли утворенню бульбашки на ринку нерухомості, яка не могла бути пом'якшена фіскальною політикою на рівні Єврозони. Відсутність єдиного координаційного механізму з управління боргом у Єврозоні та структурні перекося в економіці держав-членів ЄС, які посилюються під впливом енергетичного та цифрового переходів, здійснюють значний внесок у загострення платіжних дисбалансів. Маастрихтська система пріоритизує економічну політику, яка ставить політику жорсткої економії вище за політику зростання, що об'єктивно впливає на соціальний розвиток і актуалі-

зує перегляд моделей соціального розвитку. У доповіді під красномовною назвою "Зростаюча нерівність" [1] експерти ОЕСР дійшли до невтішного висновку, що "за весь період із середини 1980-х до середини 2000-х років чисельність бідного населення збільшилася у двох третинах країн ОЕСР". Здебільшого серед населення працездатного віку у період з 1995 року по 2008 рік бідність або збільшилася, або, як у Франції, залишилася приблизно на тому ж рівні. Слід визнати, що дані ОЕСР взяті з різних джерел, тому їх важко порівнювати. Аналогічним чином, важко інтерпретувати еволюцію показників бідності та нерівності у ЄС через зміну джерел даних та зміни визначень доходів. Показники ЄС за 1990-ті роки ґрунтуються на наборі даних ECHP (the European community household panel) [2], а показники з 2002 року — на базі SILC (the EU statistics on income and living conditions) [3]. З низки причин цифри, отримані з урахуванням двох наборів даних, неспівставні у часі, що ускладнює інтерпретацію історичних закономірностей та суперечностей розвитку.

АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРИ

Н. Павліха, І. Цимбалюк, О. Уніга, Л. Коцан, А. Савчук [4] вивчали еволюційні особливості становлення міжнародної економіки крізь призму розвитку ринку праці і становлення економіки добробуту. О. Булатова, О. Іващенко, О. Птащенко [5; 6], А. Крисоватий О. Курцев [7], В. Панченко [8], М. Рубцова [9] і Н. Резнікова [10; 11], розглядаючи соціальні процеси як детермінуючу складову глобалізаційних змін та інтеграційних зрушень як форми прояву міжнародних економічних відносин, наголосили на адаптивності відстеження історичних особливостей становлення різних моделей капіталізму шляхом оцінки якості людського капіталу. О. Приятельчук [12], обравши предметом дослідження скандинавські країни, довела безальтернативність трансформації держав загального добробуту, в тому числі, під впливом демографічних змін, що очікувано призводить до трансформації соціальних моделей розвитку і, як наслідок, впливає на динаміку та якісні характеристики інтеграційних процесів [13]. В. Карп [14] і Д. Русак [15] у співавторстві із вищезазначеними науковцями дослідили історичні передумови міжнародної трудової міграції, зафіксувавши ознаки становлення нової гігекономіки, яка суттєво вплине на трансформаційні процеси у міжнародних економічних відносинах.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті полягає в дослідженні історичних особливостей впливу розвитку міжнародної економіки на становлення соціальних моделей європейських країн із акцентом на характеристиці вимушеної трансформації сучасних держав загального добробуту в умовах заострення нерівності та ризиків глобальної рецесії.

ВИКЛАД МАТЕРІАЛУ

Історичні особливості розвитку міжнародної економіки детермінують соціальний розвиток країн через кілька ключових механізмів: (1) економічне зростання та рівень життя (економічний ріст сприяє збільшенню ВВП на душу населення, що в свою чергу підвищує рівень життя; у періоди економічного підйому рівень безробіття знижується, що покращує матеріальний добробут громадян та сприяє соціальній стабільності); (2) соціальні витрати та державні програми (стабільні темпи зростання світової економіки дозволяють урядам збільшувати бюджетні асигнування на соціальні програми, такі як охорона здоров'я, освіта, пенсійне забезпечення та інші види соціального захисту, що сприяє покращенню соціальних умов та зниженню рівня бідності); (3) економічна стабільність і зростання дозволяють урядам інвестувати у розвиток інфраструктури та покращення якості громадських послуг, що позитивно позначається на соціальній сфері; (3) нерівність і соціальна мобільність (економічне зростання може або скорочувати, або збільшувати розрив між багатими і бідними залежно від політики перерозподілу доходів і податкової системи; у країнах з економікою, що розвивається, часто спостерігається зростання соціальної мобільності, оскільки поліпшення економічної ситуації створює нові можливості для освіти та професійного зростання); (4) міжнародна торгівля, міжнародна міграція та міжнародний рух капіталів (за рахунок залучення інвестицій та

Таблиця 1. Індекс Джині в обраних державах-членах ЄС

Країна	2000	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Німеччина	28,8	31,5	30,9	31,4	31,4	31,9	31,8	31,7	..
Іспанія	34,1	36,2	36,1	36,2	35,8	34,7	34,7	34,3	34,9
Данія	23,8	28,5	28,4	28,2	28,2	28,7	28,2	27,7	27,5
Польща	..	33,1	32,8	31,8	31,2	29,7	30,2	28,8	..
Франція	32,6	32,5	32,3	32,7	31,9	31,6	32,4	31,2	30,7
Італія	35,3	34,9	34,7	35,4	35,2	35,9	35,2	34,6	35,2
Греція	34,2	36,1	35,8	36	35	34,4	32,9	33,1	33,6
Болгарія	..	36,6	37,4	38,6	40,6	40,4	41,3	40,3	40,5
Латвія	..	35,5	35,1	34,2	34,3	35,6	35,1	34,5	35,7

Джерело: сформована за [18].

технологій можна прискорити процес створення робочих місць у разі, якщо він не передбачає автоматизації та роботизації виробництва; одночасно посилюється вразливість від ринкової кон'юнктури; за рахунок міжнародної міграції робочої сили країни можуть у короткостроковій перспективі вирішувати проблему структурного безробіття за рахунок відтоку робочої сили та відсутності висококваліфікованих робочих місць за рахунок залучення необхідних фахівців); (5) економічні кризи та їх соціальні наслідки (у періоди економічних криз збільшується рівень безробіття, бідності та соціальної напруженості; країни з сильними системами соціального захисту краще справляються з наслідками криз, підтримуючи своїх громадян через різні програми допомоги; економічні кризи часто призводять до скорочення бюджетів на охорону здоров'я та освіту, що може мати довгострокові негативні наслідки для соціального розвитку).

Зниження нерівності є офіційною метою ЄС, причому "нерівність" розглядається у чотирьох вимірах: (1) економічна нерівність (дохід, споживання, заощадження); (2) соціальна нерівність (доступ до освіти чи працевлаштування); (3) політична нерівність (вплив на прийняття рішень); (4) екологічна нерівність (забруднення повітря чи води) і нерівний доступ до природних ресурсів та інших екосистемних послуг (парки, прісна вода тощо) [16]. На рівні ЄС було запроваджено новий підхід до вимірювання бідності шляхом виокремлення категорії громадян, що перебувають "під загрозою бідності або соціальної ізоляції" (AROEPE): (1) тих, що перебувають у групі ризику бідності (AROP); (2) тих, хто перебуває у важкому матеріальному стані (SMD); (3) безробітні, які відносяться до домогосподарств з низькою інтенсивністю праці (LWI). У той час, як бідність за доходами (обсяг нарахованих в грошовій та натуральній формі: заробітної плати, прибутку та змішаного доходу, отриманих доходів від власності, соціальних допомог та інших поточних трансферів [17]) була основною проблемою у країнах Середземномор'я, у країн Східної Європи переважала проблема майнової нерівності та SMD (див. Табл. 1) [4].

За зростанням доходів домогосподарств та хвилею розширення ЄС до 2008 року були періоди стагнації та рецесії в окремих країнах-членах, що призвело до посиленої уваги до питань економічної безпеки. Світова фінансова криза 2008 року, боргова криза в ЄС 2010 року, пандемія 2019 року вплинули на динаміку доходів домогосподарств в ЄС, особливо в країнах Балтії та Південної Європи, що призвело до більш знач-

Рис. 1. Нерівність за доходами в ЄС, 2022 рік

Джерело: [19].

них розбіжностей в соціально-економічних показниках між державами-членами ЄС і всередині них.

В країнах ЄС-27 зафіксована низька нерівність за доходами (див. Рис. 1), але досить висока нерівність у добробуті населення, який є показником соціально-економічного розвитку країни та прямо залежить від рівня доходів.

Нерівність за доходами може спричиняти нерівність доступу до основних суспільних благ (якісного медичного обслуговування, якісної освіти, комфортного житла), до ресурсів (фінансових, майнових, інфраструктурних, інформаційних тощо), до реалізації своїх основних прав загалом (права на здоров'я, на життя, на безпеку) [20, с. 5—6]. Пандемія коронавірусу та заходи в галузі охорони здоров'я та ізоляції, вжиті для обмеження його поширення, мали далекосяжні та довгострокові наслідки для економіки, а також для суспільства. Примусове закриття та скорочення економічної активності призвели до втрати доходів (і, як наслідок, до бідності серед працюючих) чи безробіття для значної частини населення. У деяких випадках системи податкових пільг та заходи підтримки, такі як схеми короткострокової роботи, значно скоротили втрати наявного доходу. Однак

деякі домогосподарства втратили значну частину своїх доходів і зазнали ризику бідності. Їм також довелося зіткнутися з проблемами балансу між роботою та особистим життям та раптовою потребою у адекватному цифровому обладнанні для віддаленої роботи та домашнього навчання. Соціальні групи, які вже були вразливі до інфікування (мігранти, бідні верстви населення та люди з обмеженими можливостями), непропорційно сильно постраждали від карантину та інших заходів реагування, вжитих для подолання кризи в галузі охорони здоров'я.

Пандемія прискорила цифровізацію та автоматизацію виробництва.

Багато компаній і самозайняті люди вважали за краще освоїти цифрові технології та придбати відповідне обладнання з тим, аби не втратити роботу. Більш освічене та міське населення (особливо у столичних регіонах) мало більше можливостей для роботи з дому. Компанії прискорили цифровізацію взаємодії з клієнтами та ланцюжками постачання, а також своїх внутрішніх операцій на три-чотири роки. Частка цифрових чи цифрових продуктів у лінійках продуктів збільшилася швидше на сім років, ніж це було заплановано стратегіями розвитку, що, по суті, збільшило цифровий розрив на рівні домогосподарств, компаній малого та середнього бізнесу.

Інструментом стримування зростання нерівності за добробутом (англ. wealth) і протидії формуванню прошарку рантьє виступають: (1) прогресивна шкала оподаткування доходів фізичних осіб (застосовується у 21 країні ЄС за винятком Болгарії, Естонії, Литви, Румунії, Угорщини, Чехії, Болгарії); (2) високі ставки податків на передачу майна, наслідування, дарування та володіння (за винятком Кіпру та країн Східної Європи); (3) податки на розкіш; (4) визначення величини фіскального вилучення. За оцінками експертів Бази глобальної нерівності [19], 10% найбагатших європейців заробляють

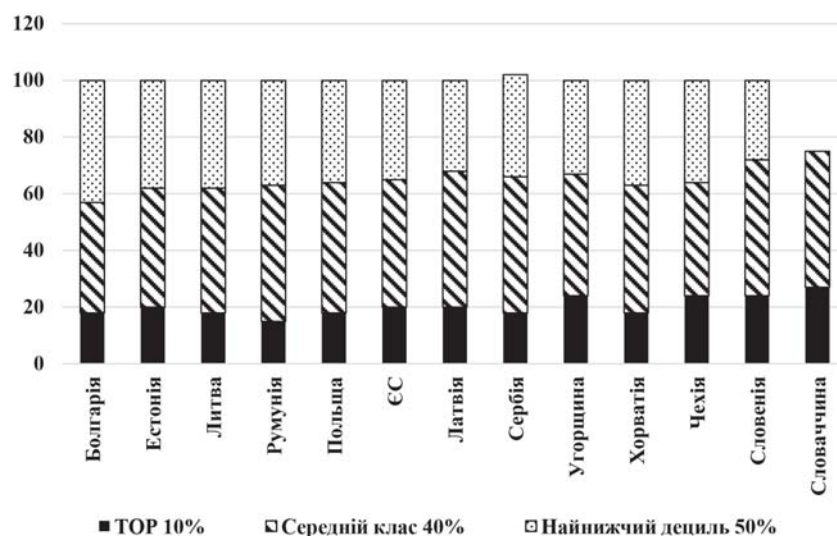

Рис. 2. Нерівність за доходами в країнах ЦСЄ, 2022 рік

Джерело: [19].

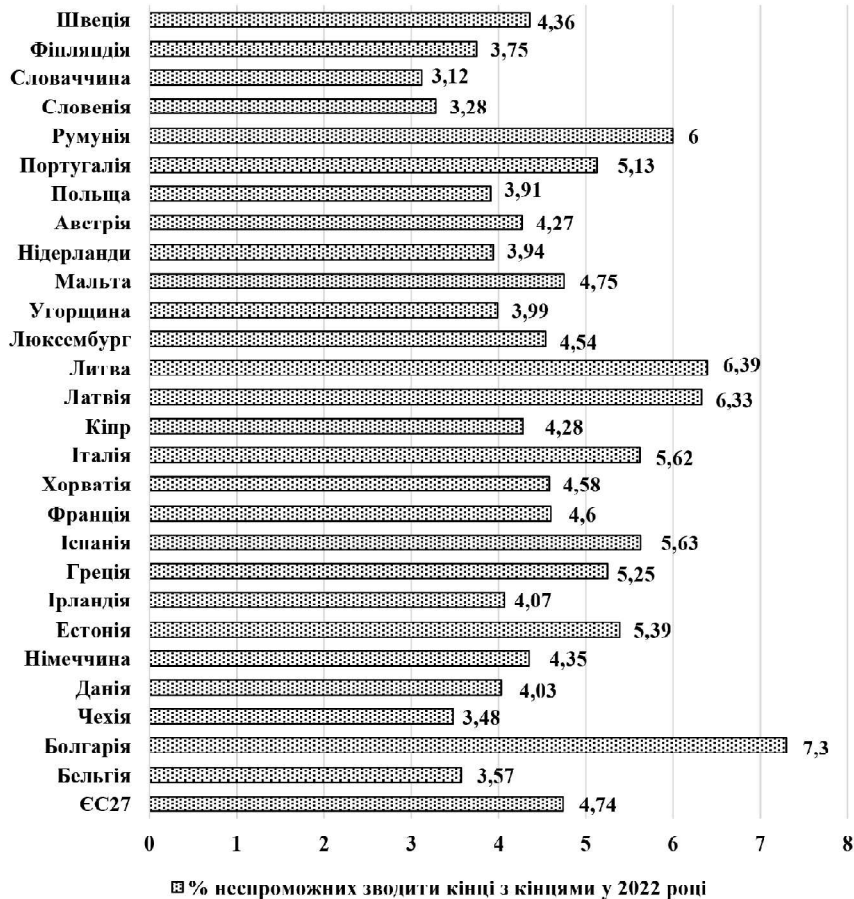

Рис. 3. Нерівність розподілу доходів у ЄС, 2022 рік

Джерело: [21].

вдвічі більше, ніж 50% найбідніших прошарків населення (див. Рис. 2).

Топ-10 контролюють 35% доходу, 40% середнього класу контролюють 46%, а 50% найбіднішого населення (найнижчий дециль) контролюють 19%. У 2022 році нерівність за доходами у Франції знаходиться на найвищому рівні з часів Другої світової війни. Показники середнього доходу у країнах Східної Європи наближаються до середнього рівня по ЄС, але між країнами залишається значна нерівність (див. Рис. 2, Рис. 3). Найвищий розрив у кінцевих доходах верхнього і нижнього децилів зафіксовано у Болгарії (7,3), Литві (6,39), Латвії (6,33), Румунії (6), Іспанії (5,63), Італії (5,62), Естонії (5,39), Греції (5,25). Найнижчий розрив у кінцевих доходах верхнього і нижнього децилів зафіксовано у Словаччина (3,12).

Т. Боєрі [22] порівнює ефективність чотирьох моделей загального добробуту з точки зору досягнення трьох цілей соціальної політики: (1) зменшення нерівності доходів та бідності; (2) захист від незастрахованих ризиків на ринку праці; (3) винагорода за участь на ринку праці. Щодо зменшення нерівності в доходах і бідності, він виявляє, що ступінь перерозподілу, здійсненого за допомогою податків і трансфертів, є найвищим у скандинавських країнах (42% скорочення нерівності) і найнижчим у середземноморських країнах (35% скорочення), а англосаксонські та континентальні країни посідають середні позиції (39% скорочення). Однак рейтинг цих чотирьох груп дещо відрізняється, коли

йдеться про рівень бідності після сплати податків і трансфертів (вимірюється як частка осіб з наявним доходом, нижчим за поріг ризику бідності, який встановлений на рівні 60% від середнього національного наявного доходу).

Скандинавські країни, як і раніше, посідають перше місце (з рівнем бідності лише 12%), а середземноморські країни — останнє (20%), але цього разу континентальні країни демонструють високі результати, а англосаксонські — найвразливіші для порівняння. Захист від незастрахованого ризику на ринку праці може бути забезпечений або законодавством про захист зайнятості (ЗЗЗ), яке захищає працівників від звільнення, або допомогою із безробіття (ДБ). Різниця між цими двома системами очевидна: ЗЗЗ захищає тих, хто вже має роботу, тоді як ДБ забезпечує страхування населення в цілому і, як правило, фінансується за рахунок податку з тих, хто працює. Таким чином, інсайдери, тобто ті, хто має стабільну та постійну роботу, зазвичай віддають перевагу ЗЗЗ, а не ДБ, хоча ці два інструменти орієнтовані на досягнення схожої і між ними існує певний компроміс. Наявність щедрої системи страхування на випадок безробіття зменшує потребу в обмеженнях на звільнення, і навпаки.

Усі скандинавські та континентальні країни мають вищий за середній показник ймовірності уникнення бідності, тоді як усі англосаксонські та середземноморські країни мають нижчий за середній показник.

Частково це може бути пояснено тим, що рівень перерозподілу (через податки та трансферти) не може бути детермінуючим фактором (оскільки його показник є досить високим у більшості країн, за винятком країн, що входять до Середземноморської групи), тоді як різниця в розподілі людського капіталу набуває вирішальної ролі. Частка населення у віці 25—64 років з повною загальною середньою освітою є найвищою в скандинавських (75%) та континентальних (67%) країнах і найнижчою в англосаксонських (60%) та середземноморських (39%) країнах, і цей розподіл ідеально відповідає позиції груп країн з точки зору ризику бідності. Чим нижчий рівень здобуття середньої освіти, тим вищий ризик бідності. Такі спостереження доводять важливість підтримки якості людського капіталу, зниження якої не здатні компенсувати інструменти перерозподільчої політики.

Т. Іверсен та А. Рен у книзі "Трилема економіки послуг" [23] стверджують, що в результаті переходу від економіки, в якій домінує промислове виробництво, до економіки, в якій переважає виробництво послуг, сучасні держави загальною добробуту більше не здатні досягти успіху в підвищенні зайнятості та рівності в рамках жорстких бюджетних рамок: уряди країн стикаються з потрійним вибором, або "трилемою" між бюджетними обмеженнями, нерівністю доходів і зростанням зайнятості. Хоча можна переслідувати дві з цих цілей одночасно, досягти всіх трьох досі виявилось неможливим. Зростання зайнятості у приватному секторі може бути досягнуто лише за рахунок зростання нерівності в оплаті праці. Отже, якщо рівність заробітної плати є пріоритетом, зростання зайнятості може бути забезпечене лише за рахунок зайнятості у державному секторі — за рахунок вищих податків чи запозичень [24].

Т. Іверсен та А. Рен розглядають взаємозв'язок між нерівністю у заробітній платі, зайнятістю у сфері послуг та змінами у державних витратах (заробітна плата як частка ВВП) у Німеччині, Нідерландах, США, Великій Британії, Швеції та Данії, що дозволяє їм визначити три напрями політики: (1) країни, в яких домінують соціал-демократи, демонструють відданість рівності та зайнятості, а також готовність пожертвувати бюджетними обмеженнями; (2) у країнах із християнськими цінностями пріоритетними виступають цілі досягнення рівності та обмеження бюджетних витрат; (3) країни з неоліберальним режимом економічної політики, що спирається на вільне функціонування ринків, характеризуються нерівністю, обмеженням бюджетних витрат та ефективною політикою зайнятості.

ВИСНОВКИ

Європейський варіант англосаксонської моделі відрізняється від моделі американської: хоча їх об'єднує низький рівень мінімальної заробітної плати, специфічною рисою американської моделі є забезпечення вкрай низького рівня страхування на випадок безробіття. Експерти, протиставляючи "американську модель", яка пропонує незначний рівень страхування від ризиків на ринку праці, та "європейську модель", яка пропонує значно більший рівень страхування, намагаються на небезпеку неупереджених оцінок при

ранжуванні різних моделей за обсягом страхування, який вони пропонують. Зокрема, стверджувана перевага "європейської моделі" над "американською моделлю" частково відображає різне співвідношення між соціальним і ринковим захистом по обидва боки Атлантики (або по обидва боки Ла-Маншу, якщо порівнювати англосаксонську та інші європейські моделі). "Європейська модель", з її суворішим ЗЗЗ та щедрішим ДБ, загалом орієнтована на соціальне страхування, в порівнянні із її американським аналогом. З іншого боку, американська та європейська англосаксонська моделі забезпечують більше страхування на ринку праці, ніж інші європейські моделі, про що свідчить нижчий рівень довготривалого безробіття.

Аналіз історичного досвіду свідчить, що скорочення відносної бідності за доходами вимагає перегляду цілей макроекономічної політики (орієнтованої на цінову стабільність) та соціальної політики. Національні плани дій щодо соціальної інтеграції та скорочення бідності [25] або Національні стратегічні доповіді із соціального захисту та соціальної інтеграції [26; 27] містять численні посилання на соціальні проекти, які зосереджені на вирішенні конкретних та часто локальних проблем. Більшість цих проєктів є надзвичайно важливими в контексті реалізації макроекономічних завдань для досягнення економічного зростання, однак їхній внесок у зниження ризиків бідності може виявитися обмеженим. Для скорочення числа відносно бідних громадян країни мають розробити стратегії сталого зростання, ефективну політику зайнятості та адекватні схеми соціального захисту з урахуванням соціальних, економічних та демографічних реалій.

Сучасний етап розвитку міжнародної економіки одночасно характеризується процесами глобалізації та деглобалізації, а також змінами у монетарній політиці у відповідь на поточні економічні виклики. Ці тенденції створюють складну та суперечливу картину, яка потребує гнучкості та адаптації з боку національних та міжнародних економічних політик. Підвищення інфляції у низці країн, викликане рядом чинників, як-от розриви в ланцюжках поставок і зростання ціни енергоносії, веде до підвищення вартості життя і зниження купівельної спроможності населення. Вплив геополітичних подій на глобальні енергетичні ринки призвів до різкого зростання цін на енергоносії, що посилює економічні проблеми та інфляційні ризики у різних країнах. Високий рівень державного та приватного боргу в деяких країнах створює довгострокові фінансові ризики та обмеження для фіскальної політики, що позначається на здатності урядів підтримувати життєздатність соціальних моделей, що прогнозовано призводитиме до їхньої трансформації із урахуванням набутого історичного досвіду.

Література:

1. OECD. Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries. Paris: OECD, 2008. 310 pp.
2. Eurostat. European Community household panel. 2024. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-community-household-panel>

3. Eurostat. EU statistics on income and living conditions. 2024. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-statistics-on-income-and-living-conditions>

4. Економіка добробуту: регулювання доходів населення та розвиток ринку праці: монографія / Н.В. Павліха, І.О. Цимбалюк, О.В. Уніга, Л.М. Коцан, А.Ю. Савчук. Луцьк: ВежаДрук, 2022. 212 с.

5. Z-Owning" And "Z-Consumption" In The Conditions Of Movement From Shareholder To Stakeholder Capitalism: Values As The Basis Of Self-Identification / N. Reznikova, O. Bulatova, O. Ptashchenko, O. Ivashchenko, V. Panchenko. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 5. С. 28—36.

6. Ptashchenko O. V. Transformation of the global economic space in the present. Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. 2018. Вип. 4 (245). С. 14—18

7. Krysovatyu A., Ptashchenko O., Kurtsev O., Ovagim A. The Concept of Inclusive Economy as a Component of Sustainable Development. Problemy Ekorozwoju. 2024. Vol. 19 (1). P. 164—172.

8. Панченко В., Резнікова Н., Іващенко О. Стратегічний форсайт як інструмент протидії сучасним глобальним викликам економічній безпеці і нерівності: досвід ЄС для України у сприянні стійкості та сталості. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: економічні науки. 2023. № 4 (320). С. 31—39.

9. Reznikova N., Ivashchenko O., Rubtsova M. Global problems as a subject of interdisciplinary studies in the focus of international economic security and sustainable development. Економіка та держава. 2020. № 7. С. 24—31

10. Резнікова Н. В. Глобальні проблеми у фокусі нормативної сили ЄС: виклики для координації понять та оцінки існуючих і потенційних загроз. Журнал європейського і порівняльного права. 2020. Вип. 12/1-2. С. 35—40.

11. Резнікова Н.В. Міжнародні економічні відносини в епоху глобалізації: історико-теоретичні аспекти сучасних світогосподарських зв'язків. Економіка України. 2020. № 12. С. 77—80.

12. Приятельчук О.А. Скандинавський регіон світового господарства: Феномен соціалізації економіки: монографія. Київ: ВАДЕКС, 2019. 416 с.

13. Приятельчук О.А. Виклики та загрози реалізації єдиної концепції соціально-економічного розвитку ЄС. Інфраструктура ринку. 2018. № 15. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/15_2018_ukr/25.pdf

14. Панченко В., Резнікова Н., Карп В., Іващенко О. Міжнародна трудова міграція: історичні закономірності та парадокси впливу на соціально-економічний розвиток країн-реципієнтів грошових переказів. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 1. С. 12—21.

15. Панченко В., Резнікова Н., Іващенко О., Русак Д. Гіг-економіка як середовище трансформації міжнародного ринку праці. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 4. С. 12—18.

16. European Commission. Human development. 2024. URL: https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/human-development/reducing-inequalities_

en#:~:text=SDG%2010%20aims%20at%20reducing,-%2C%20ethnicity%2C%20religion%20and%-20opportunity.

17. Офіційний сайт Державна служба статистики України. 2024. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

18. World Bank Group. DataBank. World Development Indicators (WDI). 2024. URL: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=SI.POV.GINI&country=DEU,ESP,DNK,POL,FRA,ITA,GRC,-BGR,ROU,LVA#>

19. World Inequality Database (WID). What's new about inequality in Europe in 2023? 2023. URL: <https://wid.world/news-article/2023-wid-update-europe/>

20. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е.М. Лібанової. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2012. 404 с.

21. Eurostat. Inequality of income distribution. 2024. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tespm151/default/table?lang=en>

22. Boeri T. Let Social Policy Models Compete and Europe Will Win. 2002. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Let-Social-Policy-Models-Compete-and-Europe-Will-Boeri/750a3ef492809a1dc6ab7eb2ec7b42233300a76f>

23. Iversen T., Wren A. Equality, Employment, and Budgetary Restraint: The Trilemma of the Service Economy. World Politics. 1998. Vol. 50 (4). P. 507—546.

24. Wren A. Social Investment and the Service Economy Trilemma. 2017. URL: <https://academic.oup.com/book/10084/chapter-abstract/15755552?redirectedFrom=fulltext>

25. World Bank Group. Background study for the national strategy on social inclusion and poverty reduction: 2015—2020. 2015. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/290551467995789441/background-study-for-the-national-strategy-on-social-inclusion-and-poverty-reduction-2015-2020>

26. Government Offices of Sweden. Sweden's strategy report for social protection and social inclusion 2008-2010. 2008. URL: <https://www.government.se/contentassets/bd2b59b267c741e18b8bb681576de5df/swedens-strategy-report-for-social-protection-and-social-inclusion-2008-2010/>

27. Ministry for social justice and solidarity, the family and children's rights. National strategic policy for poverty reduction and social inclusion 2014—2024. 2020. URL: <https://familja.gov.mt/wp-content/uploads/2023/04/NSP-Web.pdf>

References:

1. OECD (2008), Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries, OECD, Paris, France.

2. Eurostat (2024), "European Community household panel", available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-community-household-panel> (Accessed 22 July 2024).

3. Eurostat (2024), "EU statistics on income and living conditions", available at: https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-statistics_

on-income-and-living-conditions (Accessed 22 July 2024).

4. Pavlikha, N., Tsybaliuk, I., Uniha, O., Kotsan, L. and Savchuk, A. (2022), *Ekonomika dobrobutu: rehulivannia dokhodiv naselennia ta rozvytok rynku pratsi* [Welfare economics: income regulation and labor market development], VezhaDruk, Luts'k, Ukraine.

5. Reznikova, N., Bulatova, O., Ptashchenko, O., Ivashchenko, O. and Panchenko, V. (2023), "Z-Owning" And "Z-Consumption" In The Conditions Of Movement From Shareholder To Stakeholder Capitalism: Values As The Basis Of Self-Identification", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 5, pp. 28—36.

6. Ptashchenko, O. V. (2018), "Transformation of the global economic space in the present", *Visnik of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*, vol. 4, pp. 14—18.

7. Krysovaty, A., Ptashchenko, O., Kurtsev, O. and Ovagim, A. (2024), "The Concept of Inclusive Economy as a Component of Sustainable Development", *Problemy Ekorozvoju*, vol. 19, no. 1, pp. 164—172.

8. Panchenko, V., Reznikova, N. and Ivashchenko, O. (2023), "Strategic foresight as a tool for countering modern global challenges to economic security and inequality: eu experience for Ukraine in promoting resilience and sustainability", *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*, vol. 320, no. 4, pp. 31—39.

9. Reznikova, N., Ivashchenko, O. and Rubtsova, M. (2020), "Global problems as a subject of interdisciplinary studies in the focus of international economic security and sustainable development", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 7, pp. 24—31.

10. Reznikova, N. (2020), "Global problems in the focus of EU regulatory force: challenges for coordination of concepts and assessment of existing and potential threats", *Journal of European and Comparative Law*, vol. 12, no. 1/2, pp. 35—40.

11. Reznikova, N., (2020), "International economic relations in the era of globalization: historical and theoretical aspects of modern world economic relations", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 12, pp. 77—80.

12. Pryyatelchuk, O. (2019), *Skandynavs'kyj rehion svitovoho hospodarstva: Fenomen sotsializatsii ekonomiky* [The Scandinavian region of the world economy: The phenomenon of socialization of the economy], VADEKS, Kyiv, Ukraine.

13. Pryyatelchuk, O. (2018), "Challenges and threats of implementing the general concept of EU socio-economic development", *Market Infrastructure*, [Online], vol. 15, available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/15_2018_ukr/25.pdf

14. Panchenko, V., Reznikova, N., Karp, V. and Ivashchenko, O. (2024), "International labor migration: historical regularities and paradoxes of influence on socio-economic development of remittance recipient countries", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 1, pp. 12—21.

15. Panchenko, V., Reznikova, N., Ivashchenko, O. and Rusak, D. (2024), "Gig economy as an environment for transformation of the international labor market", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 4, pp. 12—18.

16. European Commission (2024), "Human development", available at: [https://international-partnerships-](https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/human-development/reducing-inequalities_en#:~:text=SDG%2010%20aims%20at%20reducing,%2C%20ethnicity%2C%20religion%20and%20opportunity)

[ec.europa.eu/policies/human-development/reducing-inequalities_en#:~:text=SDG%2010%20aims%20at%20reducing,%2C%20ethnicity%2C%20religion%20and%20opportunity](https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/human-development/reducing-inequalities_en#:~:text=SDG%2010%20aims%20at%20reducing,%2C%20ethnicity%2C%20religion%20and%20opportunity) (Accessed 22 July 2024).

17. The official site of SSC of Ukraine (2024), available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 22 July 2024).

18. World Bank Group. DataBank (2024), "World Development Indicators (WDI)", available at: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=SI.POV.GINI&country=DEU,ESP,DNK,POL,-FRA,ITA,GRC,BGR,ROU,LVA#> (Accessed 22 July 2024).

19. World Inequality Database (WID) (2023), "What's new about inequality in Europe in 2023?", available at: <https://wid.world/news-article/2023-wid-update-europe/>

20. Libanova, E.M. (2012), *Nerivnist' v Ukraini: mashtaby ta mozhlyvosti vplyvu* [Inequality in Ukraine: scale and opportunities for influence], Instytut demohrafii ta sotsial'nykh doslidzhen' imeni M.V. Ptukhy NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

21. Eurostat (2024), "Inequality of income distribution", available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tespm151/default/table?lang=en> (Accessed 22 July 2024).

22. Boeri, T. (2002), "Let Social Policy Models Compete and Europe Will Win", available at: <https://www.semanticscholar.org/paper/Let-Social-Policy-Models-Compete-and-Europe-Will-Boeri/750a3ef-492809a1dc6ab7eb2ec7b42233300a76f> (Accessed 22 July 2024).

23. Iversen, T. and Wren, A. (1998), "Equality, Employment, and Budgetary Restraint: The Trilemma of the Service Economy", *World Politics*, vol. 50, no. 4, pp. 507—546.

24. Wren, A. (2017), "Social Investment and the Service Economy Trilemma", available at: <https://academic.oup.com/book/10084/chapter-abstract/157555552?redirectedFrom=fulltext> (Accessed 22 July 2024)

25. World Bank Group (2015), "Background study for the national strategy on social inclusion and poverty reduction: 2015—2020", available at: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/290551467995789441/background-study-for-the-national-strategy-on-social-inclusion-and-poverty-reduction-2015-2020> (Accessed 22 July 2024).

26. Government Offices of Sweden (2008), "Sweden's strategy report for social protection and social inclusion 2008—2010", available at: <https://www.government.se/contentassets/bd2b59b-267c741e18b8bb681576de5df/swedens-strategy-report-for-social-protection-and-social-inclusion-2008-2010/> (Accessed 22 July 2024).

27. Ministry for social justice and solidarity, the family and children's rights (2020), "National strategic policy for poverty reduction and social inclusion 2014 — 2024", available at: <https://familja.gov.mt/wp-content/uploads/2023/04/NSP-Web.pdf> (Accessed 22 July 2024).

Стаття надійшла до редакції 31.07.2024 р.